

การมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีของบุคลากร
สังกัดมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง*

Participation in Risk Management of Finance and Accounting
of a Private University Personnel*

ลำไพ จุ่นเจิม **
พิมพ์ภาภรณ์ พึ่งบุญพานิชย์***
ณัชชาพัชฌ์ ชานาวีก****
สรารัตน์ จิตรเพริศชาติ*****

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงของงานด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง รวมทั้งแสวงหาแนวทางในการควบคุมและจัดการความเสี่ยงของงานด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร คือ บุคลากรของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ปีการศึกษา 2555 ซึ่งเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านงบประมาณ การเงิน และบัญชีของแต่ละส่วนงาน จำนวน 98 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

สถิติที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติ T-test และสถิติ F-test (One-way ANOVA) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์

จากการศึกษาพบว่า ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมบริหารความเสี่ยง ด้านการเงินและบัญชี อยู่ในระดับมาก โดยเรื่อง ที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ รองลงมาคือ การบริหารความเสี่ยง และการระบุความเสี่ยง ตามลำดับ ส่วนเรื่องที่มีส่วนร่วมอยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ การประเมินผล และการติดตามผล และพบว่ากลุ่ม

* งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยคริสเตียน ปีการศึกษา 2555

** ผู้อำนวยการสำนักควบคุมภายในงบประมาณและบัญชี มหาวิทยาลัยคริสเตียน

*** รองคณบดี คณะบัญชี ธุรกิจและมลติมีเดีย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

**** หัวหน้ากลุ่มงานตรวจสอบภายใน มหาวิทยาลัยคริสเตียน

***** เจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายใน มหาวิทยาลัยคริสเตียน

ตัวอย่างที่สังกัดคณะวิชาและฝ่ายสนับสนุนวิชาการมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชี แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่สังกัดคณะวิชาแตกต่างกันมี

ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยง เกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงแตกต่างกันในระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

Abstract

The study of this research aimed to study and compare the level of participation in risk management practices of finance and accounting of a Private University and seek for guidelines to control and manage the risks of finance and accounting jobs of a Private University. The combining methodology between quantitative research and qualitative research was used for this study. The populations were 98 personnel of a Private University in academic year 2555. They were purposive sampling and had engaged with budgetary, financial and accounting operation of each work unit. Tools used in the research were questionnaires and interviews. Statistics used in data processing consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test one way ANOVA

including data analysis from interviews.

The research study found that the level of participation of the overall sample in practicing risk management of finance and accounting was high in the first three aspects which were objective specification, risk management and risk identification respectively. The level of participation of the sample was intermediate in the aspects of evaluation and follow-up. In addition, it found that the sample working for the colleges and the sample working for the academic support sections had a different level of participation in risk management of finance and accounting at statistical significance of .05. It also revealed that the sample working for different colleges had a different level of participation in risk management on risk evaluation at the statistical significance of .05.

ความสำคัญของปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553: 137) ได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาวิเคราะห์และระบุความเสี่ยงในประเด็นต่างๆ เช่น ความเสี่ยงด้านทรัพยากร (การเงิน งบประมาณ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ อาคารสถานที่) ความเสี่ยงด้านยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ของสถาบัน ความเสี่ยงด้านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ความเสี่ยงด้าน

การปฏิบัติงาน เช่น ความเสี่ยงของกระบวนการบริหาร หลักสูตร การบริหารงานวิจัย ระบบงาน ระบบประกันคุณภาพ ความเสี่ยงด้านบุคลากรและความเสี่ยงด้านธรรมาภิบาล โดยเฉพาะจรรยาบรรณของอาจารย์และบุคลากร ความเสี่ยงจากเหตุการณ์ภายนอก และความเสี่ยงด้านอื่นๆ ตามบริบทของสถาบัน นอกจากนี้ยังได้ให้แนวทางปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานด้านการบริหารความเสี่ยงของสถาบัน

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม) ๒๕๕๗

อุดมศึกษาไว้ตามหลักการของวงจรคุณภาพ (PDCA) โดยเริ่มต้นจากการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงและตัวแทนที่รับผิดชอบในแต่ละพันธกิจของสถาบัน มีการระบุรายละเอียดการทำงานของคณะกรรมการหรือคณะทำงาน เช่นนโยบายหรือแนวทางในการดำเนินงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ กำหนดระยะเวลาให้มีการประชุมของคณะกรรมการหรือคณะทำงานอย่างสม่ำเสมอ จากนั้นต้องมีการวิเคราะห์และระบุความเสี่ยงและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงตามบริบทของสถาบัน โดยการวิเคราะห์และระบุความเสี่ยงพร้อมปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหายหรือล้มเหลวหรือลดโอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายในการบริหารการศึกษา ซึ่งประเด็นความเสี่ยงที่นำมาพิจารณาควรมองถึงเหตุการณ์ในอนาคตที่มีโอกาสเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อสถาบันด้านชื่อเสียง คุณภาพการศึกษา รวมถึงความสูญเสียทางด้านชีวิต บุคลากร และทรัพย์สินของสถาบัน เป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2553:137)

การจัดการความเสี่ยงของสถาบันการศึกษาภาวะเสี่ยงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกกระบวนการทำงาน เป็นความไม่แน่นอนที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบัน การศึกษา และหากภาวะเสี่ยงนั้นเป็นเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นภายในสถาบันการศึกษา ที่อาจส่งผลกระทบต่อชีวิตและความปลอดภัยของนักศึกษา คณาจารย์ บุคลากร หรือต่อชื่อเสียง ภาพลักษณ์ หรือต่อความมั่นคงทางการเงินของสถาบัน อันเนื่องมาจากความบกพร่องของสถาบัน ในการควบคุมหรือจัดการกับความเสี่ยง หรือปัจจัยเสี่ยงที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จะยิ่งเป็นภาวะที่สถาบันการศึกษาต้องเร่งรีบในการจัดการเพื่อลดภาวะเสี่ยงดังกล่าวให้ลดน้อยที่สุดหรือไม่ให้เหลือภาวะเสี่ยงเลย

สำหรับมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ได้มีการนำระบบบริหารความเสี่ยงเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรตั้งแต่ปีการศึกษา 2552. โดยกำหนดให้มีการ

จัดทำแผนบริหารความเสี่ยง การรายงานผลการดำเนินงานบริหารความเสี่ยงของคณะวิชาและฝ่ายสนับสนุนวิชาการ รวมทั้งยังกำหนดให้มีการบริหารความเสี่ยงในการดำเนินโครงการและกิจกรรม แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของคณะผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงบประมาณ การเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยฯ พบว่าแต่ละส่วนงานของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ยังไม่มีการจัดการความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีอย่างเป็นทางการ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า บุคลากรในมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งยังไม่เห็นความสำคัญหรือมีส่วนร่วมน้อย คณะผู้วิจัยในฐานะบุคลากรซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านตรวจสอบภายในของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งขึ้น ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ความเสี่ยงและการกำกับการดำเนินงานการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัยฯ และมุ่งให้มีความเชื่อมโยงกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์ประกอบที่ 7 การบริการจัดการ ตัวบ่งชี้ที่ 7.4 ระบบบริหารความเสี่ยงตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติและเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง
2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีจำแนกตามส่วนงาน
3. เพื่อทราบข้อเสนอแนะและแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง

สมมุติฐานของการวิจัย

1. คณะวิชาและฝ่ายงานสนับสนุนวิชาการมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีแตกต่างกัน
2. คณะวิชาที่แตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินแตกต่างกัน
3. ฝ่ายงานสนับสนุนวิชาการแตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีแตกต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **สภาพความเสี่ยง** หมายถึง สภาพความเป็นจริงของการปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยคริสเตียน
2. **การบริหารความเสี่ยง** หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการบริหารจัดการในโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยงลดลงหรือผลกระทบของความเสียหายจากเหตุการณ์ เพื่อลดหรือป้องกันความผิดพลาดที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และเพื่อลดโอกาสและปริมาณของความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นความพยายามที่จะลดจำนวนและความรุนแรงของอุบัติเหตุและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
3. **การบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชี** หมายถึง สภาพความเป็นจริงของการวางระบบการควบคุมภายใน ในกระบวนการทำงานด้านการเงินและบัญชีของหน่วยงานหลักที่สำนักงานการเงินและบัญชี
4. **การกำหนดวัตถุประสงค์** หมายถึง ขั้นตอนในการปฏิบัติงานด้านการเงินของคณะวิชา/ฝ่ายงานสนับสนุนวิชาการสังกัดมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งเพื่อสื่อสารให้แก่บุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจตรงกัน สนับสนุนพันธกิจของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานต้องเป็นไปตามระเบียบ มีความรับผิดชอบและโปร่งใสตรวจสอบได้
5. **การระบุความเสี่ยง** หมายถึง ความเสียหาย ความผิดพลาด การรั่วไหล ความสูญเปล่า เหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และมีผลกระทบใน

เชิงลบต่อมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง หรือทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และไม่บรรลุเป้าหมายของมหาวิทยาลัยฯ ทั้งในด้านกลยุทธ์ การปฏิบัติงาน การเงิน และการบริหาร

6. **การประเมินความเสี่ยง** หมายถึง การจัดลำดับความเสี่ยงหรือการพิจารณาความเสี่ยงที่มีอยู่ก่อนการควบคุมใดๆ หลังจากนั้นพิจารณาว่าการปฏิบัติงานในปัจจุบันมีวิธีการอย่างไรในการจัดการความเสี่ยง โดยการประเมิน ควรพิจารณาให้ครอบคลุมในเรื่องโอกาสที่อาจเกิดขึ้นและผลกระทบที่มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งจะได้รับ การจัดลำดับความเสี่ยงในการปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีเพื่อใช้วางแผนควบคุมกระบวนการทำงาน

7. **การติดตาม** หมายถึง แนวทางที่มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งใช้เพื่อตรวจสอบสถานะความเสี่ยงและปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เพื่อใช้ในการวางแผน เพื่อลดความเสี่ยงอันอาจเกิดขึ้น ทำให้โครงการหรือกิจกรรมไปสู่เป้าหมาย ทำให้การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพได้อย่างทันเวลา และเพื่อนำไปปรับปรุงแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ และแผนบริหารความเสี่ยงประจำปีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

8. **บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี** หมายถึง บุคลากรมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งที่ปฏิบัติภารกิจด้านงานงบประมาณ งานการเงิน และงานบัญชี

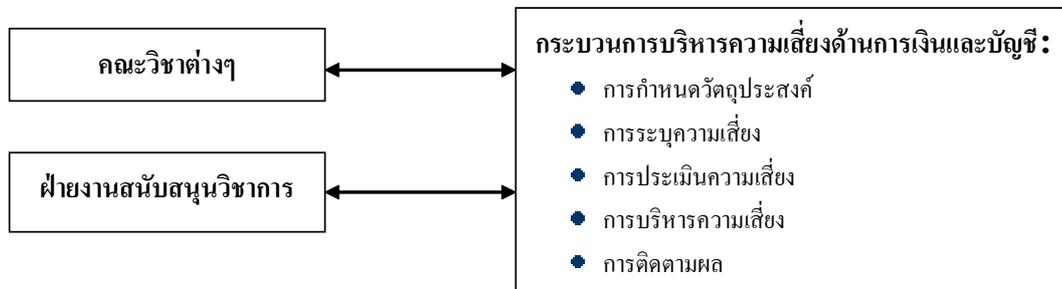
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงระดับการปฏิบัติของบุคลากรที่สังกัดคณะวิชาและฝ่ายสนับสนุนวิชาการในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยฯ รวมทั้งได้แนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารความเสี่ยงงานด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม) ๒๕๕๗

กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการบริหารความเสี่ยง

COSO (The Committee of Sponsoring Organizations of the Tread way Commission (2547) กล่าวว่า การบริหารความเสี่ยง คือกระบวนการที่ปฏิบัติโดยคณะกรรมการบริษัท ผู้บริหารและบุคลากรทุกคนในองค์กรเพื่อช่วยในการกำหนดกลยุทธ์และดำเนินงาน โดยกระบวนการบริหารความเสี่ยงได้รับการออกแบบเพื่อให้สามารถบ่งชี้เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อองค์กร และสามารถจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับ เพื่อให้ได้รับความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้

ประเภทของความเสี่ยง

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) แยกประเภทของความเสี่ยงได้ดังนี้

1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) คือ ความเสี่ยงที่เกิดจากการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายในการบริหารงานที่เหมาะสมชัดเจนหรือไม่เพียงใด

2) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน (Operational Risk) คือ ความเสี่ยงที่เกิดจากการปฏิบัติงานทุกๆ ขั้นตอน โดยครอบคลุมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ อุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และบุคลากรในการปฏิบัติงาน ว่ามีระบบควบคุม ตรวจสอบ ตีเพียงใด

3) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) คือ ความเสี่ยงที่เกิดจากความไม่พร้อมในเรื่องงบประมาณ การเงิน และการควบคุมรายจ่ายต่างๆ ที่เกินความจำเป็น

4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Risk) คือ ความเสี่ยงที่เกิดจากการไม่สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ หรือกฎระเบียบที่อยู่ไม่เหมาะสม หรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานหรือปฏิบัติได้ทันตามเวลาที่กำหนด และอาจมีผลการลงโทษตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการบริหารความเสี่ยง

COSO (The committee of Sponsoring Organizations of the Tread way Commission) (2547) ได้ให้แนวทางว่า องค์กรที่นำกรอบการบริหารความเสี่ยงไปปฏิบัติได้อย่างประสบผลสำเร็จ มีขั้นตอนที่สำคัญของการบริหารความเสี่ยง ดังนี้

1) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective Setting)

การกำหนดวัตถุประสงค์ทางธุรกิจที่ชัดเจน คือ ขั้นตอนแรกสำหรับกระบวนการบริหารความเสี่ยง องค์กรควรมั่นใจว่า วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นมีความสอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์และความเสี่ยงที่องค์กรยอมรับได้ โดยทั่วไปวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ควรได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและสามารถพิจารณาได้ในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) ด้านกลยุทธ์เกี่ยวข้องกับเป้าหมายและพันธกิจในภาพรวมขององค์กร

(2) ด้านปฏิบัติงาน เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพผลการปฏิบัติงานและความสามารถในการทำกำไร

(3) ด้านการรายงาน เกี่ยวข้องกับการรายงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร

(4) ด้านการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎระเบียบต่างๆ

2) การบ่งชี้เหตุการณ์ (Event Identification)

การทำธุรกิจมักมีความไม่แน่นอนเกิดขึ้นมากมาย องค์กร ไม่สามารถมั่นใจได้ว่าเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งจะเกิดขึ้นหรือไม่หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร ในกระบวนการบ่งชี้เหตุการณ์ผู้บริหารควรต้องพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

(1) ปัจจัยความเสี่ยงทุกด้านที่อาจเกิดขึ้น เช่น ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ การเงิน บุคคล การปฏิบัติงาน กฎหมาย ภาษีอากร ระบบงาน สิ่งแวดล้อม

(2) แหล่งความเสี่ยงทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์และที่อาจเกิดขึ้น

ในบางกรณีควรมีการจัดกลุ่มเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยแบ่งตามประเภทของเหตุการณ์ และรวบรวมเหตุการณ์ทั้งหมดในองค์กรที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงาน และภายในหน่วยงาน เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ และมีข้อมูลเพียงพอเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประเมินความเสี่ยง

3) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

ขั้นตอนนี้เน้นการประเมินโอกาสและผลกระทบของเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นต่อวัตถุประสงค์ ขณะที่การเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งอาจส่งกระทบในระดับต่ำ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอาจมีผลกระทบในระดับสูงต่อวัตถุประสงค์

โดยทั่วไปการประเมินความเสี่ยงประกอบด้วย 2 มิติ ดังนี้

(1) โอกาสที่อาจเกิดขึ้น (Likelihood) เหตุการณ์มีโอกาสเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด

(2) ผลกระทบ (Impact) หากมีเหตุการณ์เกิดขึ้นองค์กรจะได้รับผลกระทบมากน้อยเพียงใด

การประเมินความเสี่ยงสามารถทำได้ทั้งการประเมินเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยพิจารณา

ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากภายนอกและภายในองค์กร นอกจากนี้ การประเมินความเสี่ยง ควรดำเนินการทั้ง

ก่อนการจัดการความเสี่ยง (Inherent Risk) และหลังจากที่มีการจัดการความเสี่ยงแล้ว (Residual Risk)

ปัจจัยที่ควรใช้ในการพิจารณาการจัดการความเสี่ยง เช่น การปฏิบัติงานของผู้บริหารและ

พนักงาน กระบวนการปฏิบัติงาน กิจกรรมการควบคุมภายใน โครงสร้างทางธุรกิจและกระบวนการรายงาน

การวัดผลการปฏิบัติงานและการติดตามผล วิธีการติดต่อสื่อสาร ทัศนคติและแนวทางของผู้บริหาร

เกี่ยวกับความเสี่ยง พฤติกรรมขององค์กรที่คาดว่าจะมี และที่มีอยู่ในปัจจุบัน สัญญาและพันธมิตรในปัจจุบัน

4) การตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response)

เมื่อความเสี่ยงได้รับการบ่งชี้และประเมินความสำคัญแล้ว ผู้บริหารต้องประเมินวิธีการจัดการ

ความเสี่ยงที่สามารถนำไปปฏิบัติได้และผลของการจัดการเหล่านั้น การพิจารณาทางเลือกในการดำเนินการ

จะต้องคำนึงถึงความเสี่ยงที่ยอมรับได้ และต้นทุนที่เกิดขึ้นเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่จะได้รับเพื่อให้

การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารอาจต้องเลือกวิธีการจัดการความเสี่ยงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ

หลายวิธีรวมกัน เพื่อลดระดับโอกาสที่อาจเกิดขึ้นและผลกระทบของเหตุการณ์ให้อยู่ในช่วงที่องค์กรสามารถ

ยอมรับได้ (Risk Tolerance) หลักการตอบสนองความเสี่ยงมี 4 ประการ คือ

(1) การหลีกเลี่ยง (Avoid) การดำเนินการเพื่อหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง

(2) การร่วมจัดการ (Share) การร่วมหรือแบ่งความรับผิดชอบกับผู้อื่นในการจัดการความเสี่ยง

(3) การลด (Reduce) การดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อลดโอกาสที่อาจเกิดขึ้นหรือผลกระทบของความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

(4) การยอมรับ (Accept) ความเสี่ยงที่เหลือในปัจจุบันอยู่ภายใต้ระดับที่ต้องการและยอมรับได้แล้วโดยไม่ต้องมีการดำเนินการ เพิ่มเติมเพื่อลดโอกาสหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นผู้บริหารควรพิจารณาการจัดการความเสี่ยงตามประเภทของการตอบสนองข้างต้น และควรดำเนินการประเมินความเสี่ยงที่เหลืออยู่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้มีการจัดการความเสี่ยงแล้วในช่วงเวลาที่เหมาะสม

5) กิจกรรมการควบคุม (Control Activities)

กิจกรรมการควบคุมคือนโยบายและกระบวนการปฏิบัติงาน เพื่อให้มั่นใจว่าได้มีการจัดการความเสี่ยงเนื่องจากแต่ละองค์กรรมกำหนดวัตถุประสงค์และเทคนิคการนำไปปฏิบัติเป็นของเฉพาะองค์กรรม ดังนั้นกิจกรรมการควบคุมจึงมีความแตกต่างกัน การควบคุมเป็นการสะท้อนถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ลักษณะธุรกิจ โครงสร้างและวัฒนธรรมขององค์กรรม กิจกรรมการควบคุมสำหรับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ การควบคุมทั่วไป และการควบคุมเฉพาะระบบงาน ซึ่งการควบคุมทั่วไปครอบคลุมถึงโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารความปลอดภัย การจัดซื้อโปรแกรมสำเร็จรูป การพัฒนาโปรแกรม และการบำรุงรักษา ส่วนการควบคุมเฉพาะระบบงานได้รับการออกแบบเพื่อให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่ได้รับการบันทึกและประมวลผลมีความครบถ้วนถูกต้อง และมีอยู่จริง สิ่งสำคัญประการหนึ่งต่อกิจกรรมการควบคุมคือ การกำหนดบุคลากรภายในองค์กรเพื่อรับผิดชอบของการควบคุมนั้น บุคลากรแต่ละคนที่ได้รับการมอบหมายกิจกรรมการควบคุมควรมีความรับผิดชอบ ดังนี้ (1) พิจารณาประสิทธิผลของการจัดการความเสี่ยง

ที่ได้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน (2) พิจารณาการปฏิบัติเพิ่มเติมที่จำเป็น เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการจัดการความเสี่ยง

6) การติดตามผล (Monitoring)

การติดตามการบริหารความเสี่ยงสามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือการติดตามอย่างต่อเนื่องหรือการติดตามเป็นรายครั้ง การติดตามอย่างต่อเนื่องเป็นการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างทันท่วงที และถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน ส่วนการติดตามรายครั้ง เป็นการดำเนินการภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ ดังนั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจะได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วหากองค์กรมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้องค์กรควรมีการจัดทำรายงานความเสี่ยงเพื่อให้การติดตามการบริหารความเสี่ยงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รายงานความเสี่ยงสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบ และส่วนสำคัญของการติดตามผลคือ

(1) การติดตามผลเพื่อให้มั่นใจในได้ว่าการจัดการความเสี่ยงมีคุณภาพและมีความเหมาะสม และการบริหารความเสี่ยงได้นำไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับขององค์กร

(2) ความเสี่ยงทั้งหมดที่มีผลกระทบสำคัญต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้รับการรายงานต่อผู้บริหารที่รับผิดชอบ ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากรมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ปีการศึกษา 2554 จำนวน 300 คน ซึ่งได้กำหนดวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535:41) เฉพาะบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านงบประมาณ การเงินและบัญชี จำนวน 98 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview

(Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นจากแนวความคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเครื่องมือดังกล่าวได้รับการพิจารณาตรวจแก้ไข และผ่านการวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 ท่าน ทั้งนี้แบบสอบถามได้มีการวิเคราะห์ความเชื่อถือ (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) =.9762 ซึ่งเป็นค่าที่สูงพอจึงสามารถนำมาใช้ในการศึกษาได้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยสัมภาษณ์โดยการทำบันทึกข้อความติดต่อผู้บริหารแต่ละส่วนงานเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ และทำบันทึกข้อความเพื่อขอความร่วมมือในตอบแบบสอบถามไปยังผู้บริหารที่สังกัดแต่ละคณะวิชาและฝ่ายสนับสนุนวิชาการเพื่อให้บุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบัญชีและการเงินของแต่ละส่วนงานกรอกข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ กำหนดสถิติที่ใช้ศึกษา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) T-test F-test (One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธี Least Significant Difference (LSD) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ข้อค้นพบจากการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มตัวอย่างจำนวนเกินครึ่งเป็นหญิง ร้อยละ 80.6 มีอายุระหว่าง 25 - 35 ปี ร้อยละ 46.9 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 52.0 เกินครึ่งสังกัดฝ่ายสนับสนุนวิชาการ ร้อยละ 69.8

โดยอยู่ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่มากที่สุด ร้อยละ 57.1 มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยฯ มากที่สุดระหว่าง 5-10 ปี ร้อยละ 41.8 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารด้านการเงิน การจัดทำงบประมาณประจำปี และงบประมาณปรับปรุงประจำปีการศึกษาของมหาวิทยาลัยฯอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 64.3 ซึ่งรูปแบบความรู้ความเข้าใจที่ได้รับเกี่ยวกับการบริการด้านการเงินและการจัดทำงบประมาณประจำปี และงบประมาณปรับปรุงประจำปีการศึกษาได้จากเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีให้คำแนะนำมากที่สุด ร้อยละ 43.8 และก่อนทำการเบิกจ่ายเงินได้มีการศึกษาประกาศที่เกี่ยวข้องด้านการเงินฯเป็นบางครั้ง ร้อยละ 64.3 ทั้งนี้ในการให้คำแนะนำของผู้บังคับบัญชาเกี่ยวข้องขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินให้สอดคล้องกับงบประมาณประจำปีการศึกษา กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดจะปฏิบัติด้วยตนเองก่อนแล้วผู้บังคับบัญชาจะมาตรวจสอบแก้ไข ภายหลัง ร้อยละ 33.7

2. ระดับการปฏิบัติในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชี

จากการศึกษาพบว่า ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชี อยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่กลุ่มตัวอย่างมีระดับการปฏิบัติ อยู่ใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ รองลงมาคือ การบริหารความเสี่ยง และการระบุความเสี่ยง ตามลำดับ ส่วนเรื่องที่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การประเมินผล และการติดตามผล เมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้านพบว่า

2.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์

กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงโครงการและกิจกรรมฯ เกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่อยู่ในมีส่วนร่วม 3 ลำดับแรก คือ การปฏิบัติตามระเบียบของงานด้านการเงินและบัญชี รองลงมาคือ การปฏิบัติงานด้านงบประมาณ การเงิน และบัญชีอย่างถูกต้อง และการกำหนดวัตถุประสงค์ของงาน

ด้านการเงินและบัญชีเป็นไปตามที่ประชุมผู้บริหารระดับสูงของส่วนงาน ตามลำดับ ส่วนเรื่องที่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในลำดับสุดท้าย ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานด้านงบประมาณ การเงิน และบัญชี

2.2 ด้านการระบุความเสี่ยง

กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงโครงการและกิจกรรมฯ เกี่ยวกับการระบุความเสี่ยงภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยเรื่องที่อยู่ใน 3 ลำดับแรก คือ มีส่วนร่วมในการทบทวนงบประมาณของส่วนงานทุกปีการศึกษา รองลงมาคือมีส่วนร่วมในการรายงานปัญหา ความเสียหายในการทำงานต่อผู้บังคับบัญชา และมีส่วนร่วมในการป้องกันความเสี่ยงของบุคลากรในส่วนงานด้านงบประมาณ การเงิน และบัญชี ตามลำดับ ส่วนเรื่องที่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในลำดับสุดท้ายซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง คือ ได้บันทึกข้อมูล บันทึกประจำวันเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านงบประมาณ การเงิน และบัญชี

2.3 ด้านการประเมินความเสี่ยง

กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงโครงการและกิจกรรมฯ เกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรื่องที่อยู่ในมีส่วนร่วม 3 ลำดับแรก คือ ส่วนงานได้รายงานปัญหามาพิจารณาหาสาเหตุเมื่อเกิดเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์ รองลงมาคือ ส่วนงานได้นำปัญหาที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ความรุนแรงของอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากและได้ประเมินความเสี่ยงแล้วนำมาจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยง ซึ่งมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ ส่วนเรื่องที่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในลำดับสุดท้ายซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการกำหนดวิธีในการวัดระดับความรุนแรงของปัญหา

2.4 ด้านบริหารความเสี่ยง

กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงโครงการและกิจกรรมฯ เกี่ยวกับการ

การบริหารความเสี่ยงภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่อยู่ใน 3 ลำดับแรก คือ ได้ปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดในการปฏิบัติงานด้านงบประมาณ การเงิน และบัญชี รองลงมาคือ ส่วนงานมีการบริหารจัดการหรือแก้ไขปัญหาหรือเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์ตามลำดับความสำคัญ และมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อลดการสูญเสียทรัพย์สินของส่วนงานตามลำดับ ส่วนเรื่องที่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในลำดับสุดท้ายซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง คือ ได้พัฒนาตนเองโดยการอบรมเสริมความรู้/ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง

2.5 ด้านการติดตามผล

กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงโครงการและกิจกรรมฯ เกี่ยวกับการติดตามผลภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรื่องที่อยู่ใน 3 ลำดับแรก คือ ได้นำผลการประเมินความเสี่ยงมาปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานรองลงมาคือได้ติดตามผลการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณ การเงิน และบัญชี และมีการบันทึกรายงานติดตามผลการบริหารความเสี่ยง ตามลำดับ ส่วนเรื่องที่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในลำดับสุดท้ายซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลการบริหารความเสี่ยงของงานด้านงบประมาณ การเงิน และบัญชี

3. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติในการบริหารความเสี่ยงของงานด้านการเงินและบัญชีจำแนกตามส่วนงาน

3.1 เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีจำแนกตามประเภทส่วนงาน พบว่า

ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างที่สังกัดคณะวิชาและฝ่ายสนับสนุนวิชาการมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชี แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (0.02 .05) โดยคณะวิชามีค่าระดับคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าฝ่ายสนับสนุนวิชาการ และเมื่อ

พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่สังกัดคณะวิชาและฝ่ายสนับสนุนวิชาการมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการระบุความเสี่ยง และด้านการติดตามผลแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ โดยคณะวิชามีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าฝ่ายสนับสนุนวิชาการทั้ง 2 ด้าน

3.2 เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีจำแนกตามคณะวิชา พบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่สังกัดคณะวิชาแตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีในภาพรวม และเป็นรายด้าน 4 ด้าน ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุความเสี่ยง การบริหารความเสี่ยง และการติดตามผลไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น เรื่อง การประเมินความเสี่ยงที่กลุ่มตัวอย่างสังกัดคณะวิชาแตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่า

3.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่สังกัดบัณฑิตวิทยาลัยมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการประเมินความเสี่ยงแตกต่างจากคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ

3.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่สังกัดคณะพยาบาลศาสตร์มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการประเมินความเสี่ยงแตกต่างจากคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ และคณะบัญชี ธุรกิจ และ มัลติมีเดีย

3.3 เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีจำแนกตามฝ่ายสนับสนุนวิชาการ พบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่สังกัดฝ่ายสนับสนุนวิชาการแตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีในภาพรวม และเป็นรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์

การระบุความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง การบริหารความเสี่ยง และการติดตามผลไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกรณีศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในการปฏิบัติงานตามระเบียบด้านการเงิน บัญชี และงบประมาณ การกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นไปตามนโยบายของผู้บริหาร ผลจากการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของไพรวลัย คุณาสถิตยชัย (2553) ที่ศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของงานด้านการเงินมหาวิทยาลัยขอนแก่นพบว่า มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการบริหารความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับแนวคิดของ COSO (2547) ซึ่งระบุว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ทางธุรกิจที่ชัดเจนเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญสำหรับกระบวนการบริหารความเสี่ยง องค์กรต้องมั่นใจว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดจะต้องสามารถนำไปสู่การทำให้เกิดการปฏิบัติตามกฎระเบียบของบุคลากรในองค์กรได้

2. ด้านการระบุความเสี่ยง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับการระบุความเสี่ยงภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการทบทวนงบประมาณ การรายงานปัญหาความเสี่ยงในการปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชา ผลจากการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของเจริญ เฉษฐาวลัย (2546) ที่ระบุว่า การบริหารความเสี่ยงจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อหน่วยงานในองค์กรมีวิธีการในทางเดียวกันในการระบุประเมินความเสี่ยง

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม) ๒๕๕๗

และสอดคล้องแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) ที่กล่าวว่า สถาบันอุดมศึกษาควรระบุความเสี่ยงซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านทรัพยากร ซึ่งประกอบด้วยการเงิน งบประมาณ และยังสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของมหาวิทยาลัยฯ ที่จัดให้มีการปรับปรุงทบทวนงบประมาณทุกปีการศึกษาที่ทุกส่วนงานได้มีส่วนร่วมในการกำหนดงบประมาณ และมีการรายงานปัญหาความเสี่ยงต่อผู้บริหารผ่านการประเมินผลโครงการเพื่อเสนอต่อมหาวิทยาลัยฯ ทุกครั้ง

3. ด้านการประเมินความเสี่ยง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการจัดลำดับความเสี่ยงและการประเมินค่าใช้จ่ายหรือค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากความเสี่ยงในการปฏิบัติงานด้านงบประมาณ การเงิน และการบัญชี ผลจากการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของไพรวลัย คุณาสถิตยชัย (2553) ที่พบว่าสภาพการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินของมหาวิทยาลัยขอนแก่นด้านการประเมินความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสาเหตุดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากข้อสรุปในงานวิจัยของเทิดธิดา ทิพย์รัตน์ และคณะ (2555) ที่ระบุว่า สาเหตุของปัญหาในการควบคุมภายในของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เกิดจาก การทำความเข้าใจแนวทางการบริหารความเสี่ยงยังไม่เพียงพอ ผู้ประเมินอาจไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่จะไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับผลการประเมินระดับมหาวิทยาลัย และผู้ประเมินหรือบุคลากรที่ทำหน้าที่ขาดประสบการณ์ในการประเมินผลและจัดทำรายงาน

4. ด้านการบริหารความเสี่ยง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดในการบริหารหรือแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ที่อาจนำไปสู่ความเสี่ยง และการมี

ส่วนร่วมกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อลดการสูญเสียทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยฯ และส่วนงาน ผลจากการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของวิฑูรย์ สมโต (2551) ที่ได้ศึกษาการบริหารความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการของธนาคารกรุงไทย ซึ่งมีกระบวนการและวิธีการบริหารความเสี่ยงอยู่ในระดับเคร่งครัด โดยเกิดขึ้นจากการที่พนักงานของธนาคารปฏิบัติงานด้วยการยึดถือความถูกต้อง ซื่อสัตย์และมีวินัยในการปฏิบัติงาน มุ่งให้บริการแก่ลูกค้าเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในการดำเนินนโยบายของมหาวิทยาลัยฯที่กำหนดให้การจัดโครงการและกิจกรรมทุกครั้งต้องระบุถึงประเด็นความเสี่ยง ปัจจัยเสี่ยง ระดับความเสี่ยง และมาตรการป้องกันแนวทางการจัดการความเสี่ยง รวมทั้งให้มีการรายงานผลการบริหารความเสี่ยงเมื่อดำเนินโครงการและกิจกรรมเสร็จสิ้น

5. ด้านการติดตามผล

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับการติดตามผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งการนำผลการประเมินความเสี่ยงมาปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน การติดตามผลการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณและบัญชี รวมทั้งการบันทึกรายงานติดตามผลการบริหารความเสี่ยง ผลจากการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของไพรวลัย คุณาสถิตยชัย (2553) ที่ศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของงานด้านการเงินมหาวิทยาลัยขอนแก่นพบว่า มีการติดตามผลมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นการพัฒนาการติดตามผลการบริหารความเสี่ยงจึงมีความหมายอย่างยิ่งสำหรับองค์กร ดังที่นฤมล สะอาดโหม (2549) กล่าวว่า การติดตามผลถือว่าเป็นขั้นตอนสำคัญในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามแผนการบริหารความเสี่ยง จะช่วยให้ทีมงานบริหารความเสี่ยงได้ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อนำไปปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในแต่ละพันธกิจของมหาวิทยาลัยฯ เช่น การดำเนินงานด้านการสื่อสารองค์กร การรับนักศึกษา การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการวิชาการแก่สังคม และการบริหารจัดการองค์กร เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อมูลที่ชัดเจนรอบด้าน และสามารถนำมาประกอบกำหนดทิศทางการวางแผนพัฒนา มหาวิทยาลัยฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการดำเนินงานการบริหารความเสี่ยงของมหาวิทยาลัยฯ ในแต่ละปีการศึกษาเพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงในการบริหารความเสี่ยง เงื่อนไข สภาพแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางป้องกันและจัดการความเสี่ยงได้อย่างถูกต้องทิศทาง

ข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ดังนี้

1. ควรจัดให้มีระบบการบันทึกข้อมูลประจำวันเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านงบประมาณ การเงินและบัญชีในแต่ละส่วนงานอย่างชัดเจนโดยอาจพัฒนาในรูปแบบโปรแกรมเชื่อมโยงข้อมูลแต่ละส่วนงานกับส่วนงานกลางที่รับผิดชอบดูแลงบประมาณ ซึ่งจะช่วยให้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเป็นระบบและสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์รายงานด้านงบประมาณเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้บริหาร

2. ผู้บริหารแต่ละส่วนงานควรเพิ่มบทบาทในการเป็นผู้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดลำดับ

ความเสี่ยง ความรุนแรงของปัญหาหรือผลกระทบ ด้านงบประมาณ การเงินและบัญชีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพจากการดำเนินโครงการและกิจกรรม โดยพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การปฏิบัติงานของผู้ดำเนินโครงการและกิจกรรม กระบวนการปฏิบัติงาน การควบคุมภายใน การวัดผล การติดตามผล วิธีการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น เพื่อป้องกันความเสียหายจากความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

3. ควรจัดให้มีชุมชนแห่งการปฏิบัติ ด้านการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีขึ้นเพื่อใช้เป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการเงิน บัญชีและงบประมาณของแต่ละส่วนงาน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ให้เกิดขึ้นสำหรับการดำเนินงานด้านงบประมาณ การเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยฯ

4. ควรเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงแก่บุคลากรอย่างต่อเนื่องโดยอาจจัดในรูปแบบการอบรมพัฒนาความรู้ การประชุมเชิงปฏิบัติการศึกษาดูงาน เป็นต้น

5. ควรจัดให้มีระบบการติดตามโดยส่วนงานกลางที่ดูแลรับผิดชอบการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับการนำผลการประเมินความเสี่ยงมาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน รวมทั้งการผลักดันให้เกิดการบันทึก เก็บข้อมูล การบริหารความเสี่ยงเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารความเสี่ยงที่ชัดเจนอย่างต่อเนื่อง

6. ควรจัดให้มีการทำคู่มือวิธีปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดทำประกาศ การเงินและบัญชี ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่บุคลากรของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งเรียนรู้และทำความเข้าใจ เพื่อป้องกันและลดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงาน

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา, คณะกรรมการการพัฒนากการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา. (2553). คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- เทิดธิดา ทิพย์รัตน์ และคณะ. (2555). การประเมินการควบคุมภายใน กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- นฤมล สะอาดโหม. (2548). การบริหารความเสี่ยง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ก.พลพิมพ์ (1996) จำกัด.
- ไพรวลัย คุณาสถิตชัย. (2553). การบริหารความเสี่ยงด้านการเงินของมหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- วิฑูรย์ สมโต. (2551). การบริหารความเสี่ยงด้านปฏิบัติการของธนาคารกรุงไทยในจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Root S. Beyond. (1998). *COSO Internal Control to enhance corporate governance*. USA : John Willey & Sons Inc 1998

